

УДК 339.5.012:338.439:355.018(470+571)(477)

О. С. Сауляк,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6154-6604>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.20.167

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

O. Sauliak,

Postgraduate student, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

SPECIAL FEATURES OF AGRICULTURAL TRADE IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Продовольча система може бути описана як сукупність видів діяльності, що охоплюють усі ланки ланцюжка "від поля до столу" і включають виробництво, обробку, допродажну підготовку, розподіл та роздрібний продаж, споживання продуктів харчування. Роль торгівлі у розвитку продовольчих систем та досягненні продовольчої безпеки величезна і дуже суперечлива. Незважаючи на те, що країни, здатні збільшувати частку експорту, теоретично повинні вигравати від зростання зовнішньоторговельних можливостей, торгова експансія для них не має ризиків.

Військові дії, що тривають з 2014 року до нинішнього часу, призвели до значних руйнувань сільськогосподарських угідь, інфраструктури та логістичних маршрутів. Це вплинуло на виробництво та експорт продовольства, створюючи додаткові ризики для продовольчої безпеки. Також в Україні поступово змінюється клімат, зокрема через почастішали посухи, екстремальні погодні умови відбулися зміни в режимах атмосферних опадів. Дана обставина може призвести до зниження урожайності основних сільськогосподарських культур, що, своєю чергою, створює загрозу національній та глобальній продовольчій безпеці.

Встановлено, що в низці великих продовольчих криз, що спостерігалися на протязі певного історичного періоду розвитку суспільства основним чинником загострення продовольчої безпеки, що характеризується недостатнім забезпеченням продуктів харчування були економічні потрясіння, які викликані в першу чергу військовими конфліктами. Сукупний вплив глобальних економічних потрясінь, що включають різке зростання цін на продовольство та порушення ринкових відносин, знижує здатність країн, які перебувають в зоні військових дій реагувати на зовнішньоекономічні виклики та реагувати на вирішення проблеми продовольчого забезпечення населення. Війна в Україні негативно вплинула на глобальну продовольчу безпеку, оскільки наша держава відіграє важливу роль у світовому виробництві основних видів агропродовольства, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії.

Отже, розглянувши вплив міжнародної торгівлі на продовольчу систему, можна дійти висновку, що торгівля має колосальним потенціалом, який об'єднує як можливі конкурентні переваги, і суттєві загрози продовольчій безпеці. У зв'язку з цим розробка стратегічних пріоритетів розвитку сфер виробництва та розподілу продовольства має бути заснована на врахуванні інтересів усіх суб'єктів, а також потенційного ефекту, який може дати інтеграція України у світовий продовольчий ринок та збільшення експорту вітчизняних товарів з високим рівнем доданої вартості.

The food system can be described as a set of activities which covers all the links in the chain "from field to table" and include production, processing, pre-sale preparation, distribution and retailing, consumption of food. The role of trade in food systems development and achieving food security is huge and highly controversial. Despite the fact that countries with the capacity to increase their export share should theoretically benefit from the growth of foreign trade opportunities, trade expansion is not risky for them.

Military action ongoing from 2014 to present, have led to significant destruction of agricultural land, infrastructure and logistics routes. This affected the food production and exports, creating additional risks to food security. In addition, the climate changes gradually in Ukraine, in particular due to droughts and extreme weather conditions there have been changes in precipitation patterns. This may lead to reduced crop yields of the main agricultural crops, which poses a threat to national and global food security.

It is established, that in a number of major food crises observed during a certain historical period of social development, the main factor in the aggravation of food security, characterized by an insufficient supply of food products, were economic shocks caused primarily by military conflicts. The cumulative effect of global economic shocks, including a sharp increase in food prices and market relations disruption, reduces countries ability, which are in zone of military operations, respond to foreign economic challenges and solve the problems of food supply of the population. The war in Ukraine had a negative impact on global food security, because our state plays an important role in the global production of basic agro-food, including wheat, corn and sunflower oil.

Therefore, after considering the impact of international trade on the food system, we can conclude that trade has huge potential that combines possible competitive advantages and significant threats to food security. In this regard, the development of strategic priorities for the food production and distribution spheres should be based on the consideration of all subjects interests, as well as potential effect that Ukraine's integration into the world food market and increase in domestic goods export with a high level of added value can give.

Ключові слова: зовнішня торгівля, сільськогосподарська продукції, продовольство, продовольча безпека, військовий конфлікт.

Key words: foreign trade, agricultural products, food, food security, military conflict.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Створення умов, за яких торгівля сприятиме, а не перешкоджатиме ефективному функціонуванню продовольчої системи країни, є ключовим завданням, яке необхідно вирішувати на всіх рівнях управління економікою. Ця область є маловивченою в вітчизняній аграрній науці, що визначає актуальність досліджень.

Продовольча система може бути охарактеризована як сукупність видів діяльності, що охоплюють усі ланки ланцюжка "від поля до столу" і включають виробництво, обробку та упаковку, розподіл та роздрібний продаж, споживання продуктів харчування. Роль торгівлі у розвитку продовольчих систем та досягненні продовольчої безпеки величезна і дуже суперечлива. Незважаючи на те, що країни, здатні збільшувати частку експорту, теоретично повинні вигравати від зростання зовнішньоторговельних можливостей, торгова експансія для них не має ризиків. Підвищення обсягів експорту може негативно впливати на внутрішні споживчі ціни (викликати їх зростання), що особливо небажано в періоди, коли виробництво зна-

ходиться на середньому рівні або нижче. Можлива і обернена ситуація, коли швидке падіння цін на сільськогосподарську сировину може створити суттєві труднощі у країнах з експортно орієнтованим сільським господарством.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Пошук шляхів вирішення продовольчої проблеми і розширення зовнішньої торгівлі продукцією аграрного сектору завжди була предметом вчених і фахівців: зокрема, В. Андрійчука, В. Бойка, О. Богуцького, В. Власова, П. Гайдуцького, О. Головачової, В. Гуцула, Т. Зінчук, І. Кавецького, Н. Казакової, К. Кваші, Н. Клименко, І. Кобути, Ю. Лупенка, І. Лукінова, В. Месель-Веселяка, О. Одосія, Т. Осташко, М. Пістуна, М. Присяжнюка, П. Саблука, О. Файчук тощо. У той же час, у сучасних умовах глобальної продовольчої кризи питання, які підіймалися в працях цих та інших авторів, набувають особливої гостроти. Як наслідок, особливої уваги набуває питання пошуку найбільш перспективних напрямів збільшення зовнішньої торгівлі агропродовольством і нагромадження її виробництва в умовах сучасних інтеграційних процесів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТИ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

На основі узагальнення досліджень науковців запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольчими товарами вітчизняними товаровиробниками.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом кількох десятиліть торгівля сільськогосподарською продукцією продовжує розвиватись під впливом високого рівня попиту. З 2000 року вартість світового сільськогосподарського експорту зросла майже втричі, а його обсяг за той же період збільшився приблизно на 60%. Очікується, що обсяги торгівлі сільськогосподарською продукцією у світі продовжуватимуть зростати і в середньостроковій, і в довгостроковій перспективі. Отже, зростатиме і вплив торгівлі на продовольчі системи всіх країн та регіонів світу. У цих умовах необхідно, щоб розширення торгівлі сільськогосподарською продукцією сприяло, а не перешкоджало вирішенню завдання скорочення голоду, недоїдання та неповноцінного харчування та забезпечення продовольчої безпеки [1]. Цей вплив, з погляду, має оцінюватися у тих продовольчій незалежності, тобто. ситуації економіки, коли товарні ресурси стратегічних видів продовольства формуються переважно з допомогою власного виробництва.

Експорт сільськогосподарської продукції та продовольства України за 2023 рік у вартісному еквіваленті скоротився на 1,5 млрд дол. США. Головними факторами, що вплинули на дану обставину було зменшення експортних цін та військова агресія росії, яка суттєво ускладнила експортні шляхи для вивозу агропродовольства, що в кінцевому результаті призвело до підвищення частки логістичних витрат.

2023 р. було реалізовано 16,1 млн т пшениці 65 країнам, 26,2 млн т кукурудзи 80 країнам і 5,7 млн т соняшникової олії 130 країн світу.

Україна як один із найбільших світових експортерів сільськогосподарської продукції має особливу вразливість до глобальних та регіональних загроз, пов'язаних із продовольчими ресурсами. Україна в 2023 hjws теж здала свої позиції на світовому ринку — за обсягами виробництва пшениці спустилася з 7 до 10 місця у світі, тобто до рівня 2014/15 МР. Однак якщо врахувати, що увесь сезон українські аграрії відпрацювали в умовах війни з росією, утримання Україною статусу одного з десяти найбіль-

ших світових виробників пшениці цілком можна зарахувати до головних досягнень 2022/2023 МР. Це вплинуло виробництво та експорт продовольства, створюючи додаткові ризики для продовольчої безпеки. Збитки та втрати, завдані сільським господарством України внаслідок повномасштабного вторгнення рф, становлять близько 80,1 млрд. дол. США.

Як свідчать результатами досліджень, які проведені Центром досліджень продовольства та землекористування Київської школи економіки (KSE Агроцентр), що вартість знищених активів становить 10,3 млрд. дол. США. Найбільшою категорією збитків серед активів є пошкоджена та знищена сільськогосподарська техніка, яка становить 5,8 млрд США (56,7% від усіх збитків). За ними йдуть крадіжки виробничих ресурсів (18%) та пошкодження складських приміщень (18%).

Частково чи повністю пошкоджено близько 181000 одиниць сільськогосподарської техніки та обладнання. Завдані збитки від крадіжки або знищення вже виробленої продукції становлять 1,97 млрд дол. США, а збитки через пошкодження зерносховищ — 1,8 млрд США.

Збитки, завдані багаторічним насадженням, оцінюються у 398 млн дол. США, тваринництву — 254 млн США, аквакультурі та рибальству — 35 млн США. Крім того, ще 69,8 млрд. дол. США ставлять збитки виробників сільськогосподарської продукції від зменшення врожаю.

Загальні втрати через зниження виробництва в рослинництві становлять 35,1 млрд дол. США, додаткові збитки через зменшення виробництва тваринницької продукції — 5,6 млрд. дол. США Втрати від зниження внутрішніх цін, оцінюються в 24,1 млрд. дол. США, а збитки через підвищення собівартості виробництва — 4,4 млрд. дол. США [2]. Також в Україні поступово змінюється клімат, що характеризується зростанням тривалістю посух та змінами в режимах опадів, що може призвести до зниження урожайності основних сільськогосподарських культур. Дана обставина створює загрозу національній та глобальній продовольчій безпеці.

Блокади та обмеження на експорт українського зерна чи інших сільськогосподарських та продовольчих продуктів призвели до скорочення доходів та економічної стабільності країни, що створює додатковий тиск на продовольчу безпеку. За оцінками МВФ, можливі перебої із "зерновою ініціативою", а також імпортні обмеження в ЄС на українські продукти загрожують країні втратою до 800 млн дол. щомісяця [3].

Водно час внутрішня економічна нестабільність та фінансові труднощі також послабили здатність України забезпечити стабільне виробництво та постачання продовольства. Інфляція, знецінення валюти та економічна криза призводять до зростання цін на продукти харчування та створюють подальшу напругу в суспільстві: середні ціни на продукти харчування в Україні в січні 2024 року були на 3,7% вищими, ніж у січні минулого року. За даними Державної служби статистики, овочі подорожчали на 13,1%, м'ясо та — на 10,2%, олія — на 10,2%, молоко — на 9,3%.

Твердий і м'який сир також подорожчали на 7,6%, хліб — на 5,8%, безалкогольні напої — на 5,8%, риба та продукти з риби — на 5,3%, фрукти — на 2,3% і макаронні вироби — на 0,3%.

Зростання цін на продукти харчування в Україні ізначно сповільнилося наприкінці 2023 року завдяки гарному врожаю та труднощам з експортом через західний кордон.

Ефекти функціонування продовольчої системи проявляються у соціальному добробуті населення, продовольчій та екологічній безпеці. Вплив торгівлі на розвиток продовольчих систем досліджено нами на основі чотирьох основних критеріїв продовольчої безпеки: наявності продуктів харчування, їхньої доступності, використання та стабільності.

Під наявністю розуміємо фізичну наявність продовольства країні або макрорегіоні світу, пов'язану з факторами пропозиції та визначається рівнем виробництва, запасів та чистим обсягом торгівлі продовольством. Економічна доступність продовольства визначається доходами населення, цінами на продукти харчування, рівнем та доступністю соціальної підтримки. Фізична доступність обумовлена наявністю та якістю інфраструктури та об'єктів, що забезпечують функціонування продовольчих ринків. Використання продовольства передбачає спосіб засвоювання організмом різних поживних речовин, які у продуктах. Достатнє споживання харчової енергії, макро— та мікроелементів, вітамінів досягається за рахунок приготування їжі, різноманітності раціону та розподілу в рамках домашнього господарства. У поєднанні з біологічною засвоюваністю їжі споживання харчової енергії та поживних речовин визначає харчовий статус людини. Стабільність перерахованих вище критеріїв з часом визначає стійкість досягнення цілей продовольчої системи. Навіть якщо в цілому кількість їжі, що споживається людиною, є достатньою, вва-

жається, що вона відноситься до категорії осіб, неблагополучних у плані продовольчої безпеки, якщо іноді недоотримує продукти харчування. Аналіз механізму впливу дозволяє зробити висновок про те, що торгівля впливає на сфери виробництва, розподілу та споживання продуктів харчування за допомогою різних механізмів і тією чи іншою мірою впливає на досягнення продовольчої безпеки країни [4].

Агресія росії в Україні стала серйозним ударом по стабільності світового продовольчого ринку. Україна завжди була одним із найбільших у світі постачальників соняшникової олії та зерна. Тепер вона практично ізольована, а постачання із країни не можна порівняти з колишніми обсягами. Зупинилися і багато ланцюжків постачання інших товарів. У результаті в усьому світі ціни на продукти харчування відновили історичні максимуми.

У березні 2022 року Міжурядова продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) зафіксувала зростання Індексу продовольчих цін на 12,6% до 159,3 відсоткових пунктів (в. п.), що є рекордом з моменту початку використання індексу в 1990 році. Цей безпрецедентний стрибок цін був спричинений, головним чином, зростанням цін на нафту (на 23,2% у березні порівняно з лютим) та зернові (на 17,1%), а також на м'ясо, цукор та молочні продукти. Крім того, ціни на зернові та олію зросли в наслідок нестабільності експортних поставок з України через військові дії. Варто зазначити, що середній світовий індекс цін на продовольство неухильно зростає вже три роки поспіль: порівняно з 2021 роком зростання світового індексу цін у 2022 році зафіксовано для багатьох соціально важливих продуктів (м'ясо, молочні продукти, крупи, олія та цукор).

Торгівля безпосередньо впливає на продовольчу систему, оскільки більшість країн є учасниками міжнародних відносин. У той час як конкуренція з імпортом може мати негативні наслідки для місцевих виробників, вона також здатна стимулювати позитивні зміни, що забезпечують зростання конкурентоспроможності внутрішнього виробництва на основі підвищення продуктивності, впровадження інновацій у галузі виробництва сільськогосподарської сировини, її переробки, логістики та маркетингу [5]. У свою чергу експорт може сприяти зниженню масштабів бідності в країні в тому випадку, якщо експортні доходи спрямовуються на зростання добробуту незаможного населення. Кількість українців, які живуть за межею

бідності, зросла на 1,8 мільйона з 2020 року, що становить близько 29% від загальної кількості населення країни. Згідно з дослідженням науковців, 9 мільйонів з 32 мільйонів українців живуть у бідності; у червні 2023 року відомо, що близько 25% українців не мали достатньо грошей на їжу. Світовий банк констатує, що повномасштабне вторгнення Росії відкинуло Україну на 15 років назад у досягненні цілей зі скорочення бідності. У звіті зазначається, що майже чверть опитаних українців не мали достатньо грошей на їжу в певний момент у червні 2023 року, але продовольча безпека покращилася пізніше цього року, оскільки економічне зростання відновилося, а інфляція сповільнилася [6].

У низці великих продовольчих криз основним чинником важкої відсутності продовольчої безпеки та недостатності харчування були економічні потрясіння, а чи не конфлікти. Сукупний вплив глобальних економічних потрясінь, що включають різке зростання цін на продовольство та серйозні ринкові збої, знижує несприйнятливості країн до зовнішніх впливів та їхню здатність реагувати на продовольчі потрясіння. У доповіді робиться висновок про те, що війна в Україні негативно вплинула на глобальну продовольчу безпеку, оскільки Україна та росія відіграють важливу роль у світовому виробництві та збуті палива, сільськогосподарських ресурсів та основних продовольчих товарів, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Війна в Україні підірвала сільськогосподарське виробництво та торгівлю у Чорноморському регіоні, спричинивши безпрецедентне зростання світових цін на продовольство у першій половині 2022 року. Хоча ціни на продовольство з тих пір знизилися, у тому числі завдяки Чорноморській зерновій ініціативі та "коридорам солідарності" Європейського союзу, війна продовжує побічно впливати на продовольчу безпеку, особливо в залежних від імпорту продовольства країнах з низьким рівнем доходу, чия і так невисока економічна стійкість була підірвана пандемією COVID-19.

Невиправдана війна російського агресора проти України завдала серйозної шкоди українській економіці та загострила глобальну відсутність продовольчої безпеки, особливо в країнах, що розвиваються. Україна вже давно є житницею Європи, яка годує мільйони людей по всьому світу. У 2021 році вона стала основним постачальником зерна в десятки країн Африки та Близького Сходу. З початку повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022

року росія перекрила торговельні шляхи України через Чорне море, замінювала українські сільськогосподарські землі, спалила посіви, знищила запаси продовольства в Україні та знищила її робочу силу порти. Росія також краде українське зерно для власної вигоди. Поставки пшениці з України складають понад 10% річного споживання пшениці 15 країнами світу. Наприклад, це відповідає 28% потреб Індонезії та 21% потреб Бангладеш. А за даними Організації Об'єднаних Націй, до нападу росії на Україну 44 мільйони людей у 38 країнах були під загрозою голодної смерті, але війна може збільшити це число до 52-57 мільйонів [7].

Близько третини полів України через бойові дії залишаються непридатними для посіву.

Як наслідок, продовження війни РФ проти України призведе до серйозних економічних потрясінь, які вплинуть на мобільність виробників сільськогосподарської продукції, підвищать світовий попит на сільськогосподарську продукцію, скоротять постачання продовольства в багатьох країнах, збільшать продовольство. Це призведе до прискорення росту цін та інфляції.

У липні 2022 року Організація Об'єднаних Націй та Туреччина виступили посередниками у відповідності до Чорноморської зернової ініціативи (ЧЗІ), покликаної забезпечити "безпечне судноплавство для експорту зерна та пов'язаних з ним продуктів харчування та добрив" з портів України з метою гарантувати вихід комерційних продуктів харчування та добрив на світових ринків. Важлива робота, яку виконали Туреччина та ООН, була майстерним дипломатичним ходом. Ініціатива виявилася критично важливою для зниження інфляції світових цін на продовольство та забезпечення людей по всьому світу терміново необхідним зерном.

Таким чином, більш активна участь країни у міжнародному обміні продовольством може мати різноспрямовані ефекти у контексті забезпечення продовольчої безпеки. На нашу думку, зміни у структурі торгівлі значною мірою впливають на внутрішнє виробництво та споживання, а також ціни продовольства на всіх етапах виробничо-збутового ланцюга. Тут також необхідно враховувати, що вплив торгівлі на продовольчу систему багато в чому залежить від конкретних умов, оскільки країни, які беруть участь у міжнародній торгівлі, мають диференційований економічний розвиток. Системний ефект залежатиме від впливу торгівлі на загальне економічне зростання держави, зайнятість населення, розмір доходів

населення, надходження до державного бюджету та інших ключових змінних факторів, що впливають на економічну та соціальну ситуацію в країні [8].

Взаємозв'язки між торгівлею та продовольчою безпекою активно обговорюються на національному та міжнародному рівнях, будучи центральною темою багатьох дискусій з питань торгівлі. В останні роки спостерігається все більша поляризація поглядів на стратегію досягнення продовольчої безпеки залежно від сприйняття торгівлі як загрози чи можливості.

Концепція "торгівлі як можливості" бере початок у неокласичній економічній теорії та виходить із закладеної в теорії міжнародної торгівлі економічної категорії "виграшу від торгівлі", ґрунтуючись на понятті порівняльної переваги. Прихильники концепції виступають за відкритість економіки для зовнішньої торгівлі як способу зменшення диспропорцій та підвищення ефективності та стабільності у продовольчому секторі без необхідності фінансування протекціоністської державної політики [9]. У рамках цієї концепції продовольча безпека розглядається з опорою на сили ринку, які забезпечують раціональніший розподіл ресурсів, підвищуючи тим самим ефективність виробництва продовольства, що, у свою чергу, стимулює економічне зростання, підвищення доходів, збільшення кількості робочих місць, а отже, сприяє поліпшенню ситуації з наявністю продовольства та доступом до нього. У концепції визнається важлива роль державного втручання, але вона зводиться до коригування "провалів ринку" або кінцевого розподілу доходів та передбачає здійснення комплексу адресних політичних заходів, спрямованих на досягнення цих цілей. Концепція "торгівлі як загрози" бере початок у низці економічних та соціальних наукових дисциплін. Вона заснована на уявленні про сільське господарство не тільки як про сектор економіки, а й як про постачальника суспільних благ, які ринки самостійно продукувати не в змозі, чим пояснюється особливий статус сільського господарства. Це альтернативний погляд на продовольчу безпеку, що враховує багатофункціональний характер сільського господарства у суспільстві та різноманіття цінностей, властивих його різним функціям, у зв'язку з чим виникає питання щодо економічної доцільності фінансування заходів щодо лібералізації торгівлі. Цим пояснюється особлива увага, яка приділяється "місцевому" сільському господарству, дрібним фермерам та системам ведення фермерського

господарства в умовах біорізноманіття. Прихильники концепції виступають за радикальне скорочення залежності, але не відмову від міжнародної торгівлі як засобу забезпечення продовольчої безпеки, а отже, за посилення ролі держави у здійсненні продовольчої політики на національному рівні.

Труднощі у знаходженні точок дотику між двома розглянутими концепціями пояснюються схильністю їхніх прихильників до спрощення уявлень опонента [10]. Прихильники погляду торгівлю як у можливість, зазвичай, зводять позицію з іншого боку виключно орієнтації на самозабезпеченість. Навпаки, прихильники погляду на торгівлю як на загрозу зазвичай розглядають позицію іншої сторони лише у контексті закликів до вільної торгівлі. Обидві сторони відкидають крайні позиції опонентів, вважаючи їх з різних причин проблематичними, і вдаються до риторичних прийомів, які часто ставлять їх у ситуацію вибору.

Розгляд цих концепцій можна виявити деякі об'єднуючі елементи. Наприклад, обидві концепції наголошують на важливості самозабезпеченості, а розбіжності між позиціями пов'язані з припустимою мірою залежності від торгівлі та ступеня, в якому внутрішня продовольча політика держави повинна або не повинна передбачати заходів щодо обмеження торговельної діяльності. Тому вважаємо, що застосування однієї з двох концепцій у чистому вигляді не дасть позитивного ефекту для всіх суб'єктів продовольчої системи. У зв'язку з цим пропонуємо інтегрувати їх у загальну концепцію "збалансованості інтересів", у якій держава контролює функціонування продовольчої системи країни, взаємодію її суб'єктів за досить високого рівня відкритості економіки та продовольчого ринку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, розглянувши вплив міжнародної торгівлі на продовольчу систему, можна дійти висновку, що торгівля має колосальним потенціалом, у якому криються як можливі конкурентні переваги, і серйозні загрози продовольчої безпеки. У зв'язку з цим розробка стратегічних пріоритетів розвитку сфер виробництва та розподілу продовольства має бути заснована на врахуванні інтересів усіх суб'єктів, а також потенційного ефекту, який може дати інтеграція України у світовий продовольчий ринок та збільшення експорту вітчизняних товарів.

Пріоритетами Мінагрополітики нині є освоєння нових ринків збуту та диверсифікація товарної структури українського аграрного експорту.

Вирощування та переробка нішевих культур має великий потенціал для сільгоспвиробників, оскільки забезпечує високу рентабельність. Це перспективний і вигідний напрямок розвитку аграрної галузі.

Профільне міністерство буде тісно співпрацювати з професійними організаціями, щоб надати всебічну підтримку, від інформації до організації тощо, щоб допомогти виробникам і експортерам досягти успіху як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Література:

1. Іванова Л. С. Зовнішня торгівля сільськогосподарською продукцією та продовольством: вітчизняні реалії та перспективи розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 22. С. 39—43.

2. Збитки та втрати аграрного сектору України складають понад \$80 млрд — KSE Agrocenter kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr/.

3. Україна може втратити до \$800 мільйонів щомісяця через скорочення експорту зерна — МВФ <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3732906-ukraina-moze-vtracati-do-800-miljoniv-somisaca-cerez-skorocenna-eksportu-zerna-mvf.html>

4. Свиноус І. В. Щодо проблеми продовольчої безпеки у контексті зміни умов господарювання. Інноваційна економіка. 2013. № 3. С. 206—209.

5. Чан-Хі О. С. Зовнішньоторговельні перспективи агропромислового комплексу України в контексті євроінтеграції. Агросвіт. 2016. № 11. С. 16—21.

6. В Україні у бідності живе майже третина всього населення — Світовий банк <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/31/714505/>

7. Пітель Н. Я. Аграрний експорт України в умовах війни. Економіка та управління АПК. 2023. № 2. С. 45—56.

8. Рахман М. С., Книш А. С. Аналіз тенденцій розвитку експортно-імпортних операцій сільськогосподарської продукції України. Причорноморські економічні студії. 2019. № 45. С. 180—184.

9. Коляда О. В., Райчева А. О. Зовнішня торгівля України як чинник розвитку міжнародних економічних відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія:

Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24 (2). С. 78—82.

10. Лисак М. А., Шеремет О. О. Зовнішня торгівля в умовах інтеграції України. Економіка АПК. 2017. № 12. С. 69—74.

References:

1. Ivanova, L. (2016), "Foreign trade in agricultural products and food: domestic realities and development prospects", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 39—43.

2. KSE Agrocenter (2024), "Losses and damages of the agricultural sector of Ukraine amount to more than \$80 billion", available at: kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr/ (Accessed 25 Sept 2024).

3. Ukrinform (2023), "Ukraine may lose up to \$800 million per month due to a reduction in grain exports — IMF", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3732906-ukraina-moze-vtracati-do-800-miljoniv-somisaca-cerez-skorocenna-eksportu-zerna-mvf.html> (Accessed 25 Sept 2024).

4. Svytnous, I.V. (2013), "On the problem of food security in the context of changing economic conditions", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 3, pp. 206—209.

5. Chan-khi, O. (2016), "Foreign trade perspectives of Ukraine's agro-industrial complex in the context of european integration", *Agrosvit*, vol. 11, pp. 16—21.

6. Epravda (2024), "Almost a third of the entire population lives in poverty in Ukraine — World Bank", available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/31/714505/> (Accessed 25 Sept 2024).

7. Pitel', N.Ya. (2023), "Agricultural exports of Ukraine during the war", *Ekonomika ta upravlinnia APK*, vol. 2, pp. 45—56.

8. Rakhman, M.S. and Knysh, A.S. (2019), "Analysis of trends in the development of export-import operations of agricultural products of Ukraine", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 45, pp. 180—184.

9. Koliada, O.V. and Rajcheva, A.O. (2019), "Foreign trade of Ukraine as a factor in the development of international economic relations", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 24 (2), pp. 78—82.

10. Lysak, M.A. and Sheremet, O.O. (2017), "Foreign trade in the context of the integration of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 69—74. *Стаття надійшла до редакції 09.10.2024 р.*